

MĂSURI PENTRU INTEGRAREA REFUGIAȚILOR DIN UCRAINA ÎN SISTEMUL DE EDUCAȚIE DIN ROMÂNIA

Lucrăm împreună pentru o Europă **verde**, **competitivă** și **incluzivă**

Proiect derulat de:

DESPRE CDMiR

Coaliția pentru Drepturile Migranților și Refugiaților – CDMiR s-a format în 2017, ca răspuns la nevoile din ce în ce mai complexe de integrare ale migranților și refugiaților.

În prezent, CDMiR reunește 23 de organizații neguvernamentale și 5 susținători din mediul academic și din rândul organizațiilor internaționale, fiind singura Coaliție a societății civile din România activă în domeniul migrației, azilului și integrării. Membrii CDMiR acoperă un număr larg de domenii de expertiză, inclusiv cercetare, advocacy, asistență materială, juridică și medicală, orientare și dialog intercultural. Pentru a afla mai multe despre Coaliția pentru Drepturile Migranților și Refugiaților (CDMiR) și despre activitățile acesteia, accesați www.cdmir.ro.

Acest document este realizat în cadrul proiectului CDMiR4Ucraina: Creșterea gradului de conștientizare privind drepturile omului și tratament egal pentru refugiații ucrainieni din România. Proiect derulat de Asociația Novapolis – Centrul de Analize și Inițiative pentru Dezvoltare în parteneriat cu Fundația Consiliul Național Român pentru Refugiați și Centrul pentru Inovare Publică cu sprijinul financiar Active Citizens Fund România, program finanțat de Islanda, Liechtenstein și Norvegia prin Granturile SEE 2014-2021. Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Granturilor SEE și Norvegiene 2014-2021; pentru mai multe informații accesați www.eeagrants.org.

Durata proiectului este de 12 luni, acesta fiind implementat în perioada 15 martie 2023 - 15 martie 2024 și are o valoare de 199.900 Euro.

Mai multe informații despre proiect pot fi accesate la: <https://cdmir.ro/wp/proiecte-2/cdmir4ua/>

Proiect derulat de:

Măsuri pentru integrarea refugiaților din Ucraina în sistemul de educație din România

La un an și jumătate de la atacul Rusiei împotriva Ucrainei, războiul continuă și perspectivele păcii sau măcar a unui armistițiu nu se întrevăd în acest an. Milioane de ucraineni s-au refugiat în țările UE. Dintre ei, peste 100.000 se află în România, mai mult de jumătate copii. Ne apropiem de luna septembrie și de începutul anului școlar. Este sistemul public de educație din România pregătit să primească copiii ucraineni?

În acest articol, ne propunem să analizăm gradul în care au fost implementate măsurile privind educația asumate de România prin [Ordonanța de Urgență nr. 100/2022 privind aprobarea și implementarea Planului național de măsuri cu privire la protecția și incluziunea persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative](#). Actul normativ, adoptat la sfârșitul lunii iunie, se referă la măsurile concrete, inclusiv pe termen mediu și lung, pentru sprijinirea persoanelor fugite din calea războiului din Ucraina și rămase pe teritoriul României (ne vom referi la aceste persoane cu termenul mai simplu, comun, de „refugiații din Ucraina”, chiar dacă nu este foarte precis din punct de vedere juridic).

Planul național de măsuri cu privire la protecția și incluziunea persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România – pe scurt, Planul de măsuri – este un document multi-dimensional, care include acțiuni în domeniile: educație, sănătate, copii și tineri, locuire, ocupare și protecția grupurilor vulnerabile, precum și măsuri transversale. Planul reprezintă răspunsul României pe termen mediu și lung, cu privire la sprijinul social și, eventual, incluziunea socială a refugiaților, este coordonat de Cancelaria Primului Ministru, și implică mai multe ministere ce dezvoltă planuri de acțiune (Educație, Sănătate, Familie, Muncă, Dezvoltare).

Măsuri propuse în domeniul educației

Dintre toate domeniile incluse în Planul de măsuri, domeniul educație este probabil cel mai ambițios, din perspectiva țărilor stabilite și acțiunilor propuse.

Ținte

- continuarea studiilor pentru copiii și studenții ucraineni beneficiari de protecție temporară în România;
- asigurarea resursei umane necesare, cadre didactice române și ucrainene;
- asigurarea resurselor materiale necesare procesului de predare-învățare-evaluare;
- îmbunătățirea dialogului într-un cadru de politici solid în vederea sprijinirii procesului de învățare pentru copiii și studenții din Ucraina beneficiari de protecție temporară în România;
- digitalizarea mecanismelor de management educațional și de informare a persoanelor beneficiare de protecție temporară în România.

Proiect derulat de:

Acțiuni

Activități în domeniul învățământului preuniversitar

- Funcționarea, la nivelul inspectoratelor școlare, a Comisiei de coordonare a activității de repartizare a preșcolarilor / elevilor la UIP în care pot desfășura activități educaționale, precum și în instituțiile în care vor beneficia de asistență psihopedagogică și consiliere.
- Respectarea Procedurii de organizare și funcționare a comisiei.
- Aplicarea Procedurii de înscriere ca audienți a minorilor din Ucraina
- Înscrierea în clase / grupe / formațiuni de studiu din unități de învățământ, indiferent de numărul efectivelor de preșcolari /elevi, cu o distribuție echilibrată a elevilor din Ucraina și monitorizarea înscrierilor
- Evaluarea elevilor care nu dispun de documente școlare în vederea înscrierii în raport cu nivelul de vârstă și de școlarizare.
- Stimularea participării la activități educative extrașcolare în cadrul unităților de învățământ, precum și în cadrul cercurilor constituite la nivelul palatelor și cluburilor copiilor, la cursurile școlilor populare de arte, programelor Direcțiilor Județene de Tineret și Sport și ale organizațiilor non- guvernamentale.
- Acordarea de asistență psihopedagogică și consiliere, cu sprijinul persoanelor care pot facilita comunicarea, acolo unde este nevoie.
- Evaluarea stării de sănătate la intrarea în colectivitate în cadrul UIP.
- Asigurarea școlarizării la domiciliu/la spital în cazuri medicale.
- Organizarea de cursuri de inițiere în limba română pentru elevi și adulți.
- Organizarea de cursuri intensive pentru învățarea limbii române, inclusive în cadrul școlilor de vară.
- Acordarea alocației de hrană și rechizite, îmbrăcăminte, încălțăminte.
- Echivalarea studiilor, în cazul în care elevii dețin documente școlare.
- Identificarea operatorilor economici pentru stagiile de practică (în învățământul profesional și tehnic).
- Asigurarea condițiilor pentru participarea la examenele naționale și de certificare a competențelor profesionale (materiale traduse, traducători etc.), în cazul exprimării acestei opțiuni de către elevi.
- Organizarea de activități complementare de educație timpurie la nivelul grădinițelor / creșelor / centrelor de zi și la nivel de comunitate (ludotecă, biblioteca pentru părinți, stimulare și alfabetizare timpurie, grupuri de joacă, diferite cursuri și activități de învățare, consiliere - cursuri/activități/consiliere pentru părinți).
- Extinderea ofertei de studiu a limbii materne ucrainene și de școlarizare în limba maternă, în funcție de solicitări.

Activități în domeniul învățământului universitar

- ME va aproba în anul universitar 2021 - 2022 și 2022 - 2023 suplimentarea locurilor - în limita a 20% din capacitatea de școlarizare stabilită de ARACIS.
- ME alocă locuri finanțate de la bugetul de stat pentru persoanele strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România care doresc să-și continue studiile în instituții de învățământ superior de stat din România.

Proiect derulat de:

- Acordarea unor subvenții pentru grupul țintă cazat în spațiile instituțiilor de învățământ superior de 50 lei/zi pentru cazare și 20 lei/zi pentru masă, pentru o perioadă de până la 90 de zile.
- Organizarea de cursuri de învățare a limbii române.
- Echivalarea perioadelor de studii pentru studenți
- Încurajarea universităților pentru organizarea activităților de consiliere și evaluare, informare de tip InfoPoint, programe de inducție (Orientation week), activități remediate, activități non-formale și de integrare în comunitatea universitară și în România, inclusiv implementarea unui sistem de tip *buddy*.
- Cazarea în spațiile universitare, acordată cu prioritate în sistemul de management al Comitetelor Județene pentru Situații de urgență și Comitetului Municipiului București pentru Situații de Urgență față de alte categorii de membri ai grupului țintă, pentru locurile declarate libere. Masa se va asigura în cantinele universităților.

Asigurarea resursei umane necesare, cadre didactice române și ucrainene

Cadre didactice române

- Angajarea pe perioadă determinată a unor cadre didactice pensionate sau asociate și studenți, cunoscători ai limbii ucrainene, în UIP în care sunt înscriși, în calitate de audienți, copii/elevi ucraineni.
- Implicarea cadrelor didactice/ studenților care cunosc limba ucraineană în desfășurarea de activități educative în cadrul UIP, al palatelor și cluburilor copiilor.
- Formarea profesorilor pentru a preda cursul pregătitor intensiv de limba română pentru copiii ucraineni.
- Formarea continuă a cadrelor didactice pentru susținerea socio-emoțională a copiilor/elevilor ucraineni și pentru comunicarea cu părinții acestora, pentru a facilita integrarea.

Cadre didactice ucrainene

- Recunoașterea de către CNRED, Centrul ENIC/NARIC a calificărilor de IS ale persoanelor din Ucraina care au dobândit o formă de protecție și care pot fi dovedite prin acte, inclusiv a calificărilor de nivel licență, master, doctorat, care pot conduce la exercitarea profesiei de cadru didactic.
- Recunoașterea de către CNRED, Centrul ENIC/NARIC a calificărilor persoanelor din Ucraina care au dobândit o formă de protecție și care nu pot fi dovedite prin acte, pentru profesiile reglementate, inclusiv pentru cea de cadru didactic.

Asigurarea resurselor materiale necesare procesului de predare-învățare-evaluare

- Facilitarea accesului la resurse online și tipărite (platforma online, ghiduri, materiale educaționale avizate / recomandate de către Ministerul Educației, schimburi de bune practici, peer learning, asistență tehnică națională și internațională) pentru susținerea directorilor, cadrelor didactice și a copiilor în procesul de integrare și de acordare a sprijinului socio-emoțional.
- Colaborarea cu autoritățile locale în sensul punerii la dispoziție, în măsura resurselor disponibile, de spații și sprijin logistic copiilor care vor să urmeze cursurile în sistemul ucrainean sau vor să participe la alte activități de învățare, pe baza bunelor practici dezvoltate deja.

Proiect derulat de:

- Colaborarea cu autoritățile locale, societatea civilă și mediul de afaceri pentru asigurarea accesului la educație digitală și tehnologie pentru elevi, inclusiv tehnologie asistivă și de acces.

Îmbunătățirea dialogului într-un cadru de politici solid în vederea sprijinirii procesului de învățare pentru copiii și studenții din Ucraina beneficiari de protecție temporară în România

- Menținerea dialogului permanent la nivel central, județean și local, pentru o abordare integrată a serviciilor oferite antepreșcolărilor / preșcolărilor / elevilor / studenților ucraineni.
- Maparea antepreșcolărilor, preșcolărilor și a elevilor, atât a celor înregistrați, cât și a celor neînregistrați, pentru monitorizarea situației copiilor.
- Colectarea periodică de date cu privire la copiii ucraineni, înmatriculați sau cu statut de audient.
- Colaborarea cu alte instituții pentru identificarea și monitorizarea copiilor care nu sunt înregistrați în evidențele inspectoratelor școlare.

Digitalizarea mecanismelor de management educațional și de informare a persoanelor strămutate din Ucraina beneficiare de protecție temporară în România

- Crearea unei platforme digitale de informare și vizualizare date relevante din domeniul educației pentru integrare persoane strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România - corelare cu FEP.
- Crearea validarea și actualizarea diagramelor /schemelor logice de fluxuri și procese de lucru/operaționale.
- Crearea de materiale de informare, declinate în diferite formate (tipar, video, online) pentru grupuri țintă specifice, cu mesaj adaptat corespunzător.

Implementarea măsurilor până în iulie 2023

Orice încercare de evaluare sistematică a implementării măsurilor propuse se lovește de absența datelor oficiale. Nu există un raport comprehensiv privind implementarea Planului de măsuri, publicat de către Guvernul României, dar există comunicări periodice, care evidențiază anumite aspecte. Schimbările politice – rotația guvernului din iunie 2023 – a afectat capacitatea de coordonare la centrul guvernului.

Pentru scopul acestui articol, și având în vedere limitările propunem o evaluare calitativă a atingerii țintelor asumate. Evaluarea se bazează pe următoarele surse de date: rapoartele periodice ale autorităților publice implicate; solicitări de informații de la aceleași autorități; monitorizarea permanentă a cadrului legislativ și de politici publice; informații oferite de membrii CDMiR.

Ținta 1: Continuarea studiilor pentru copiii și studenții ucraineni beneficiari de protecție temporară în România

Progres: scăzut

Gradul de înscriere a copiilor și studenților ucraineni în sistemul de educație din România a fost foarte scăzut până în luna martie 2023. Acest lucru a avut trei cauze importante:

- lipsa de interes. Majoritatea refugiaților au preferat școala online în Ucraina, sperând la o reîntoarcere cât mai rapidă acasă;
- bariera lingvistică. Nu au fost nici timp, nici resurse alocate pentru familiarizarea rapidă cu limba română.

Proiect derulat de:

- lipsa de perspective în sistemul public de educație românesc. Procedurile actuale (audient, evaluarea nivelului) implică 1-2 ani școlari pierduți, deci absolvirea mult întârziată. Este o perspectivă nerezonabilă.

O schimbare importantă a trendului s-a petrecut începând cu luna aprilie 2023, odată cu schimbarea arhitecturii mecanismelor de ajutor imediat a beneficiarilor protecției temporare. Din aprilie, obținerea indemnizațiilor lunare este condiționată de participarea copiilor la programe de educație, fie în sistemul public, fie ale organizațiilor non-guvernamentale. Acest lucru a reprezentat o motivație suplimentară, care a dus la creșterea rapidă a numărului de copii înscriși în activități educaționale.

La sfârșitul anului școlar 2022-2023 (16 iunie 2023), erau 19.605 copii ucraineni înscriși în sistemul public de educație. Cei mai mulți s-au înscris însă în perioada mai-iunie, deci participarea efectivă la cursuri a fost foarte redusă. Pe de altă parte, copiii înscriși în perioada iulie-august vor fi evidențiați în statisticile oficiale doar în luna septembrie.

Complementar, la aceeași dată, 69 de hub-uri educaționale înregistrate oficial consemnau 9.334 elevi înscriși. Este neclar în ce măsură activitățile înseamnă o continuare a studiilor. Este posibil ca unora dintre cei înscriși să le fie facilitată participarea la școala online în Ucraina.

Ținta 2: Asigurarea resursei umane necesare, cadre didactice române și ucrainene

Progres: foarte scăzut.

Pe scurt, nu am identificat niciun efort coerent din partea Ministerului Educației, în această direcție. Principala problemă rămâne lipsa cronică de resurse.

În ultimele 12 luni, au fost mai multe declarații optimiste ale reprezentanților Ministerului despre recrutarea profesorilor ucraineni, crearea unor clase speciale etc. În fapt, în absența unei presiuni a numărului de înscriși, nu s-a întâmplat nimic.

În luna septembrie 2023, aproape 15.000 de copii ucraineni ar trebui repartizați, în principal ca audienți, în clasele deja existente. În unele localități, mai ales în marile orașe, acestea sunt deja supra-aglomerate. Efectele negative sunt previzibile.

Ținta 3: Asigurarea resurselor materiale necesare procesului de predare-învățare-evaluare

Progres: foarte scăzut și datorat aproape exclusiv sectorului ne-guvernamental

Nu există o evidență separată a resurselor alocate pentru beneficiarii protecției temporare. În general, resursele materiale necesare procesului de predare-învățare-evaluare sunt scăzute la toate nivelurile și profilurile sistemului de educație. Subfinanțarea cronică a educației afectează, inevitabil, și cazul specific analizat.

Pe de altă parte, au existat programe consistente de sprijin implementate de societatea civilă și finanțate de organizații internaționale sau donatori individuali. Aici includem, spre exemplu, hub-urile educaționale menționate anterior. Estimăm că până la 25.000 de copii au primit sprijin educațional în ultimele 12 luni. Problema fundamentală a acestui tip de intervenție ne-sistemică este că dispare rapid atunci când finanțatorii își retrag sprijinul, deci ne întoarcem la punctul de plecare.

Proiect derulat de:

Ținta 4: Îmbunătățirea dialogului într-un cadru de politici solid în vederea sprijinirii procesului de învățare pentru copiii și studenții din Ucraina beneficiari de protecție temporară în România

Progres: foarte scăzut și doar la nivel local.

Nu există nicio preocupare a Ministerului Educației pentru un dialog structurat pe aceste teme. Au fost încercări de mediere din partea IGSU, coordonatorul efortului de asistență umanitară, dar acestea s-au orientat către rezolvarea unor chestiuni punctuale. Solicitățile din partea societății civile, către Minister, au fost ignorate. Există exemple de practici pozitive la nivel județean și local, unde unele inspectorate și școli se angajează într-un dialog permanent cu ceilalți actori, dar acestea sunt mai degrabă excepții.

Am consemnat un progres în domeniul relațiilor externe. În cursul primului trimestru al anului 2023, România și Ucraina au agreeat un Acord bilateral pentru recunoașterea diplomelor de studiu, care ar putea facilita înscrierea elevilor și studenților ucraineni în sistemul românesc de educație. Însă acordul a fost semnat abia în luna august, la nivel de prim-ministru, și până la 20 august încă nu a fost făcut public.

Ținta 5: Digitalizarea mecanismelor de management educațional și de informare a persoanelor beneficiare de protecție temporară în România

Progres: scăzut.

Ministerul Educației a simplificat procedurile pentru înscrierea copiilor ucraineni în sistemul public de educație și pentru accesul la cursuri de limba română. Există aplicații informatice care ajută la managementul de caz. PRIMERO, dezvoltată cu sprijinul UNICEF România, ajută la înregistrarea și monitorizarea minorilor ce trec frontiera. Aplicația dezvoltată de ISU pentru noul tip de ajutor pentru cazare oferă date despre situația minorilor. Nu există însă inter-operabilitate cu principalul sistem informatic din educație, SIIIR, și nici nu am identificat dovezi care să indice că are loc o digitalizare autentică a mecanismelor de management educațional.

Componenta de informare este mai bine dezvoltată, ca urmare a unui efort comun al instituțiilor publice și organizațiilor non-guvernamentale care oferă asistență umanitară. În general, informarea beneficiarilor a cuprins aspecte legate de educație. Au apărut însă semne de întrebare la trecerea la noul sistem de ajutor pentru cazare, care implică înscrierea minorilor în programe de educație. În mai multe județe, beneficiarii și organizațiile de sprijin au semnalat sincope de comunicare între Inspectoratele Școlare și autoritățile publice locale, precum și informarea scăzută a beneficiarilor cu privire la înscrierea în sistemul public de educație.

Proiect derulat de:

Scurte concluzii

România este departe de a-și atinge propriile ținte cu privire la facilitarea continuării studiilor de către copiii ucraineni refugiați în țara noastră. Principala problemă este absența cronică a resurselor, lipsă ce afectează întreg sistemul educațional.

În primele nouă luni de la adoptarea Planului de măsuri, cererea pentru educație în sistemul public a fost foarte redusă. Măsurile și acțiunile propuse au ca punct comun dorința de a include copiii și tinerii ucraineni în sistemul de educație din România, cu precădere în școlile și universitățile publice. Totuși, o bună parte dintre ei, pe fondul unei dorințe de a reveni cât mai repede în țara de origine, își doresc să participe la școala online oferită de Ucraina.

Prelungirea conflictului va pune refugiații în faza unor alegeri dificile. Estimăm că cel puțin o parte din ei vor căuta căi de integrare pe termen mediu și lung, inclusiv în educație. Se adaugă presiunea schimbărilor legislative: începând cu al doilea trimestru al anului 2023, primirea ajutorului pentru cazare este condiționată de înscrierea minorilor în programe educaționale.

Luna septembrie 2023 va reprezenta un moment de criză. Până la 25.000 de copii ucraineni vor solicita integrarea în școlile din România, cu precădere în orașe mari, unde școlile sunt deja supra-aglomerate. Până la acest moment, nu sunt semne că sistemul public de educație este pregătit pentru această provocare.

Proiect derulat de: